

אורות ישראל

מכללה אקדמית לחינוך

מייסודן של מכללות מורשת יעקב ואורות ישראל

בס"ד

ההיסטוריה של החברה בישראל

שם המרצה: ד"ר חיים אלבוים

היקף הקורס: 1 ש"ש

אופן הלמידה: קורס שבועי סדיר

רציונל:

קורס זה עורך היכרות מעמיקה עם החברה במדינת ישראל, ומתמקד בציר המרכזי שלו, על שני היבטיו: העדתי (יוצאי אירופה – יוצאי ארצות האיסלאם) והחברתי (מרכז – פריפריה). הנושאים המרכזיים: העליות לארץ מראשית ימי המדינה ועד שנות השישים, סוגיות מרכזיות במדיניות העליה והקליטה בשנים אלו, והמחאה החברתית, ששורשיה בעליות אלו, על גלגוליה השונים עד לאקטואליה.

הקורס מחבר בין סיפורי משפחה וקהילה המוכרים לסטונדטיות או כאלו שהן מגלות במהלך הקורס, ובין התכנים ההיסטוריים המקובלים בעולם המחקר כיום. הקורס מתבסס על פעילויות חקר שוטפות ועל מפגש עם מקורות ראשוניים מגוונים, מהן נלמדים המושגים היסודיים של התקופה.

מטרות הקורס:

הסטודנטיות יכירו בייחודיות של תהליכי הקמת המדינה וקליטת העליה – את העוצמה של התהליכים ואת השפעתם העצומה על מדינת ישראל בשנים שלאחר מכן ועד ימינו.

הסטודנטיות יכירו את התשתית החברתית של העם היהודי במדינת ישראל בעשורים הראשונים ואת התהליכים שעברה: היישוב הותיק והעליות ההמוניות מאירופה וארצות האיסלאם; דרכי קליטת העליה ויישוב העולים במדינה הצעירה.

הסטודנטיות יגלו את סיפור משפחתם, קהילתם וסביבתם בתוך הסיפור ההיסטורי של עם ישראל ומדינתו בדורות אחרונים, ויהיו מסוגלות לקשר בין התרחשויות בסיפורים אלו ובין אירועים ותהליכים היסטוריים הנלמדים במהלך הקורס.

הסטודנטיות יפתחו מיומנות של איתור מקורות בתחום ההיסטוריה של העם היהודי ומדינת ישראל בתוך מאגרי הרשת הזמינים, וכן יכולת לנתחם ולהפיק מהם מידע רלוונטי.

דרכי למידה והערכה:

הלמידה כוללת פעילויות חקר קצרות בתחילת כל מפגש, קריאת מקורות ראשוניים, הצגת החומר המחקרי הרלוונטי, העלאת דילמות ודיונים בכיתה. כמו כן נעשה שימוש בקטעי ספרות, שירים ואמצעים חזותיים בני התקופה.

קמפוס רחובות
רחוב הרב שטיינמן 3
ת"ד 1106, רחובות 76110
טלפון: 08-9485662
פקס: 08-9485686
דוא"ל: sima-c@mor.ac.il

קמפוס אלקנה
אלקנה, ד"ר אפרים
מיקוד 44814
טלפון: 03-9061301
פקס: 03-9061342
דוא"ל: dekan@orot.ac.il

אורות ישראל

מכללה אקדמית לחינוך

מייסודן של מכללות מורשת יעקב ואורות ישראל

בס"ד

במהלך הקורס יבחרו כל זוג סטודנטיות בנושא למטלת סיום את אחת המעברות שטרם נכתב אודותיה ערך בויקיפדיה, ויבצעו, באמצעות המיומנויות שרכשו בקורס, מחקר שיאפשר להן לכתוב ערך משמעותי אודות המעברה.

חובות הסטודנט ודרכי הערכה

משימה מסכמת – 60%
השתתפות פעילה וביצוע מטלות לאורך הקורס – 40%

דרכי ומועדי התקשרות עם המרצה

פניה במייל – aelbaum@orot.co.il

קשר טלפוני – 050-8788450

תכנית הוראה מפורטת

מספר השיעור בקורס:	נושאי הלימוד	מקורות
1	מבוא: העליה לארץ לאורך הדורות	מקור מס' 5
2	היהודים בעולם ערב הקמת המדינה	מקור מס' 10 16 17 18
3	העליה הגדולה	מקור מס' 2 6 23
4	מחנות העולים	מקור מס' 8 26
5	המעברות	מקור מס' 21 25

קמפוס רחובות
רחוב הרב שטיינמן 3
ת"ד 1106, רחובות 76110
טלפון: 08-9485662
פקס: 08-9485686
דוא"ל: sima-c@mor.ac.il

קמפוס אלקנה
אלקנה, ד"נ אפרים
מיקוד 44814
טלפון: 03-9061301
פקס: 03-9061342
דוא"ל: dekan@orot.ac.il

אורות ישראל

מכללה אקדמית לחינוך

מייסודן של מכללות מורשת יעקב ואורות ישראל

בס"ד

מקור מס' 3 23	העליות מצפון אפריקה ותוכנית 'מן האוניה אל הכפר', עיירות הפיתוח ומושבי העולים	6
מקור מס' 12 20	מדיניות העליה הסלקטיבית	7
מקור מס' 20 27	מדיניות קליטת העולים בשנות החמישים – ההעדפה בדיור	8
מקור מס' 22	מדיניות כור ההיתוך – הרציונל	9
מקור מס' 10 13 24	יישומו של 'כור ההיתוך'	10
מקור מס' 9	עולי ארצות האיסלאם והנתק הבין דורי	11
מקור מס' 4 7 11	ראשיתה של המחאה העדתית חברתית – ואדי סליב והפנתרים השחורים	12
מקור מס' 1 19	המחאה העדתית-חברתית-תרבותית – תנועת ש"ס והקשת הדמוקרטית המזרחית	13
מקור מס' 3 28	'השד העדתי' – תמונת מצב כיום	14

ביבליוגרפיה

1. ש' אבי-יאיר, 'קדמה ו'אל המעיין', אפיקים 118-117, עמ' 9-10.

קמפוס רחובות
רחוב הרב שטיינמן 3
76110 רחובות, ת"ד 1106
טלפון: 08-9485662
פקס: 08-9485686
דוא"ל: sima-c@mor.ac.il

קמפוס אלקנה
אלקנה, ד"נ אפרים
מיקוד 44814
טלפון: 03-9061301
פקס: 03-9061342
דוא"ל: dekan@orot.ac.il

אורות ישראל

מכללה אקדמית לחינוך

מייסודן של מכללות מורשת יעקב ואורות ישראל

בס"ד

2. אריה (לובה) אליאב, **40 שנה לתחילתה של העלייה הגדולה**, סקירה חדשית: משרד הביטחון – ההוצאה לאור, תל אביב 1987.
3. א' אפרת, "עעירות הפיתוח", בתוך: צ' צמרת וחי' יבלונקה (עורכים), **העשור הראשון – תש"ח-תשי"ח**, ירושלים תשנ"ח, עמ' 103-112.
4. ד' ברנשטיין ויי' פרס, "מחבורת רחוב לתנועה חברתית – הפנתרים השחורים", בתוך: י' פרס (עורך), **יחסי עדות בישראל**, תל אביב 1976.
5. י' גורני, "נס העלייה ההמונית", בתוך: מ' נאור (עורך), **עולים ומעברות – 1948-1952**, ירושלים תשמ"ז, עמ' 2-8.
6. ד' הכהן, **עולים בסערה: העלייה הגדולה וקליטתה בישראל 1948-1953**, ירושלים 1994.
7. י' ויס, **ואדי סליב – הנוכח והנפקד**, ירושלים תשס"ז.
8. "זכרונות מימי עליה וקליטה", בתוך: מ' נאור (עורך), **עולים ומעברות – 1948-1952**, ירושלים תשמ"ז, עמ' 169-184.
9. ה' וב' חקק, "אבות ובנים לנוכח משבר העלייה לארץ", בתוך: **בשדה חמד 3-2** (תשנ"ט), עותק אלקי: http://www.daat.ac.il/daat/kitveyet/sde_chem/sde_indx.htm
10. חנה יבלונקה, "**קליטת ניצולי השואה במדינת ישראל – היבטים חדשים**", **עיונים בתקומת ישראל**, 7 (1997), עמ' 285-299.
11. ט' לב, "נמחק את אלה שאין להם עבר", הפרוטוקול המלא של פגישת הפנתרים השחורים עם ראש ממשלת ישראל, אפריל 1971, **תיאוריה וביקורת** 32 (2008), עמ' 197-226.
12. מ' ליסק, "מדיניות העלייה בשנות החמישים", בתוך: מ' נאור (עורך), **עולים ומעברות – 1948-1952**, ירושלים תשמ"ז, עמ' 9-18.
13. מ' ליסק, "ארץ ישראל הראשונה וארץ ישראל השנייה", בתוך: ד' עופר (עורכת), **בין עולים לוותיקים: ישראל בעלייה הגדולה 1948-1953**, ירושלים 1996.
14. א' מאיר-גליצנשטיין, "חידת העלייה הגדולה מעיראק", **פעמים** 71 (1997) עמ' 25-54.
15. ח' סעדון (עורך), **עיראק**, סדרת קהילות ישראל במזרח במאות התשע עשרה והעשרים, ירושלים תשס"ב.
16. ח' סעדון (עורך), **תימן**, סדרת קהילות ישראל במזרח במאות התשע עשרה והעשרים, ירושלים תשס"ב.
17. ח' סעדון (עורך), **מרוקו**, סדרת קהילות ישראל במזרח במאות התשע עשרה והעשרים, ירושלים תשס"ד.
18. א"נ פולק, "יהודי בפולין בארץ ישראל", בתוך: י' ברטל ויי' גוטמן (עורכים), **קיום ושבר – יהודי פולין לדורותיהם**, כר' א, תשנ"ז, עמ' 399-412.
19. א' פיקאר, הבחירה בש"ס – התשובה הרציונלית למצוקה האמוצינאלית", **תרבות דמוקרטית**, 11 (2007), עמ' 151-201.
20. א' פיקאר, **מדיניות העלייה והקליטה של יהודי צפון אפריקה – 1951-1956**, דיסרטציה – אוני' בן גוריון בנגב הפקולטה למדעי הרוח והחברה המחלקה להיסטוריה, באר שבע תשס"ה.
21. ד' פלזנשטיין וא' שחר, "הגיאוגרפיה של המעברות", בתוך: מ' נאור (עורך), **עולים ומעברות – 1948-1952**, ירושלים תשמ"ז, עמ' 87-98.
22. י' צור, "הבעיה העדתית", בתוך: צ' צמרת וחי' יבלונקה (עורכים), **העשור השני – תשי"ח-תשכ"ח**, ירושלים תשס"א, עמ' 101-124.
23. י' צור, "העלייה מארצות האסלאם", בתוך: צ' צמרת וחי' יבלונקה (עורכים), **העשור הראשון – תש"ח-תשי"ח**, ירושלים תשנ"ח, עמ' 57-82.

קמפוס רחובות
 רחוב הרב שטיינמן 3
 ת"ד 1106, רחובות 76110
 טלפון: 08-9485662
 פקס: 08-9485686
 דוא"ל: sima-c@mor.ac.il

קמפוס אלקנה
 אלקנה, ד"נ אפרים
 מיקוד 44814
 טלפון: 03-9061301
 פקס: 03-9061342
 דוא"ל: dekan@orot.ac.il

אורות ישראל

מכללה אקדמית לחינוך

מייסודן של מכללות מורשת יעקב ואורות ישראל

בס"ד

24. צ' צמרת, **ימי כור ההיתוך: ועדת חקירה על חינוך ילדי העולים**, שדה בוקר 1993.
25. מ קצ'ינסקי, "המעברות", בתוך: מ' נאור (עורך), **עולים ומעברות – 1948-1952**, ירושלים תשמ"ז, עמ' 69-86.
26. ת' שגב, **1949 – הישראלים הראשונים**, ירושלים 1984.
27. א' שלי ניומן, "המסע הלילי: מפגשים בין עולים למקומם החדש", בתוך: ד' עופר (עורכת), **בין עולים לוותיקים: ישראל בעלייה הגדולה 1948-1953**, ירושלים 1996.
28. ס' שלום שטרית, **המאבק המזרחי בישראל**, תל אביב 2004.

קמפוס רחובות
רחוב הרב שטיינמן 3
ת"ד 1106, רחובות 76110
טלפון: 08-9485662
פקס: 08-9485686
דוא"ל: sima-c@mor.ac.il

קמפוס אלקנה
אלקנה, ד"נ אפרים
מיקוד 44814
טלפון: 03-9061301
פקס: 03-9061342
דוא"ל: dekan@orot.ac.il